

# Usporedba heteroseksualnih i LGBT osoba: homofobija, internalizirana homofobija i slika o sebi

---

Ćosić, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2018

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:629451>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-12-27**



*Repository / Repozitorij:*

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**USPOREDBA HETEROSEKSUALNIH I LGBT OSOBA:  
HOMOFOBIJA, INTERNALIZIRANA HOMOFOBIJA I SLIKA  
O SEBI**

Diplomski rad

Monika Ćosić

Mentor: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2018.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Monika Čosić

**USPOREDBA HETEROSEKSUALNIH I LGBT OSOBA:  
HOMOFOBIJA, INTERNALIZIRANA HOMOFOBIJA I SLIKA  
O SEBI**

Diplomski rad

Područje društvenih znanosti / Psihologija / Socijalna psihologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2018.

## **Usporedba heteroseksualnih i LGBT osoba: homofobija, internalizirana homofobija i slika o sebi**

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos (internalizirane) homofobije s pojedinim sociodemografskim varijablama (spol, dob, važnost religije, poznanstvo LGBT osobe i objava seksualne orijentacije), slike o sebi i samopoštovanja kod heteroseksualnih i LGBT osoba, zatim ispitati razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika, uz kontrolu pojedinih sociodemografskih varijabli. Istraživanje je provedeno *online*, na uzorku od 579 sudionika i sudionica, 291 pripadnika i pripadnica LGBT zajednice (isključivo homoseksualne (157 sudionika – 54%), uglavnom homoseksualne (69 – 23.7%), biseksualne (48 sudionika – 16.5%), aseksualne (jedan sudionik – 0.3%) i panseksualne orijentacije (16 sudionika – 5.5.)) te 288 osoba heteroseksualne orijentacije u dobi od 18 do 50 godina. Osim sociodemografskog upitnika, sudionici su rješavali Multidimenzionalnu skalu stavova prema lezbijkama, zatim prema gejevima, Rosenbergovu skalu samopoštovanja te Robsonov upitnik pojma o sebi. LGBT skupina ispunjavala je dodatni upitnik, Nungesserov inventar homoseksualnih stavova. Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna povezanost (internalizirane) homofobije i samopoštovanja te slike o sebi u obje skupine, uz izuzetak u LGBT skupini u kojoj ne postoji povezanost između slike o sebi i samopoštovanja s mjerama homofobije te u heteroseksualnoj skupini u kojoj ne postoji povezanost mjera homofobije i samopoštovanja. Također pronađena je statistički značajna razlika između LGBT i heteroseksualne skupine na razinama homofobije, samopoštovanja i slike o sebi. LGBT sudionici imaju niže razine samopoštovanja, negativniju sliku o sebi te niže razine homofobije. Pronađene su određene razlike i s obzirom na spol, važnost religije, poznanstvo LGBT osoba, objave vlastite seksualne orijentacije. Ipak, treba uzeti u obzir i nedostatke ovog istraživanja te provesti dodatne studije kako bi se odnos homofobije i slike o sebi bolje razjasnio.

*Ključne riječi:* homofobija, internalizirana homofobija, samopoštovanje, pojam o sebi, slika o sebi

## **Comparison of heterosexual and LGBT people: homophobia, internalized homophobia and self-image**

The aim of this study was to examine the relationship of (internalized) homophobia, self-esteem and self-image in heterosexual and LGBT individuals and also investigate the differences in (internalized) homophobia, self-esteem and self-image considering the sexual orientation of the participants. A total of 579 participants, 291 LGBT persons and 288 heterosexual persons participated in this online study, with ages ranging from 18 to 50. Apart from sociodemographic questionnaire, Multidimensional Scale of Attitudes Towards Lesbians and Gays, Rosenberg's Self-esteem Scale, and Robson's Self-concept Questionnaire were also used. The LGBT group filled out an additional questionnaire, Nungesser's Inventory of Homosexual Attitudes. The results showed statistically significant association between internalized homophobia, self-esteem and self-image in both groups. There was also a statistically significant difference between LGBT and heterosexual groups at the levels of homophobia, self-esteem, and self-image. LGBT participants have lower levels of self-esteem, a more negative picture of themselves and lower levels of homophobia. Certain differences have been found, considering the gender, the importance of religion, acquaintance LGBT people and coming-out. Limitations of this study should be kept in mind, and also, further research is necessary to reveal more information about relationship between homophobia and self-image.

*Keywords:* homophobia, internalized homophobia, self-esteem, self-concept, self-image

## Sadržaj

1. UVOD .....	1
1.1. Internalizirana homofobija .....	2
1.2. Korelati (internalizirane) homofobije .....	3
1.3. Slika o sebi i (internalizirana) homofobija .....	5
2. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE .....	7
3. METODA .....	7
3.1. Instrumenti .....	7
3.1.1. Sociodemografski upitnik .....	7
3.1.2. Homofobija .....	8
3.1.3. Internalizirana homofobija .....	8
3.1.4. Samopoštovanje .....	9
3.1.5. Pojam o sebi .....	9
3.2. Sudionici .....	9
3.3. Postupak .....	10
4. REZULTATI .....	10
4.1. Usporedba skupina .....	11
4.2. Odnos ispitivanih varijabli .....	16
5. RASPRAVA .....	18
6. ZAKLJUČAK .....	26
LITERATURA .....	27

## 1. UVOD

Do ranih sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća sva literatura o temi homoseksualnosti bila je usmjerena isključivo na to kako bi se homoseksualni pojedinci prikazali psihološki nezdravima i abnormalnima (Hudson i Ricketts, 1980). To je bilo razdoblje kada se homoseksualnost u gotovo svim državama smatrala kriminalnim ponašanjem, odnosno stanjem koje je trebalo izliječiti zbog čega se velik dio istraživanja usmjeravao upravo na pronalaženje lijeka (Tomić i Čepulić, 2013). No, 1973. godine Američko psihijatrijsko društvo uklonilo je homoseksualnost iz Dijagnostičkog i statističkog priručnika mentalnih poremećaja (DSM-II) (Wright, Adams i Bernat, 1999). Posljedično, istraživanja više nisu bila usredotočena na pokušaj modifikacije osoba homoseksualne orijentacije, već su se bavila razumijevanjem negativnih reakcija prema homoseksualnim osobama od strane osoba heteroseksualne orijentacije (Wright i sur., 1999). Desetljećima se u istraživanjima stavova prema osobama homoseksualne orijentacije koriste različiti termini u svrhu opisivanja neprijateljstva i diskriminacijskoga ponašanja usmjerenog prema njima (Tomić i Čepulić, 2013). George Weinberg (1960; prema Smith, Oades i McCarthy, 2012) homofobijom označava strah, prijezir i mržnju osoba homoseksualne orijentacije od strane osoba heteroseksualne orijentacije, kao i iracionalni strah te strepnju od blizine osoba homoseksualne orijentacije. Weinbergova definicija homofobije služila je kao polazište za mnoge druge (kasnije nastale) operacionalizacije homofobije u kojima se na homoseksualne osobe gleda kao na objekt straha (Herek, 2004). Herek (2004) definira isti konstrukt kao osobno ili društveno odbacivanje te strah od osoba homoseksualne orijentacije pri čemu homofobna ponašanja mogu uključivati predrasude, diskriminaciju, uznemiravanje, nasilje i mržnju.

Gato, Fontaine i Carneiro (2012) odmiču se od uobičajene operacionalizacije homofobije kao straha, već smatraju kako stavovi prema homoseksualnim osobama obuhvaćaju najmanje četiri komponente: patologiziranje homoseksualnosti, odbijanje blizine homoseksualnim osobama, moderni heteroseksizam i nepodržavanje homoseksualnih osoba. Prvi faktor autori objašnjavaju kao stav pojedinca o homoseksualnosti kao obliku fizičke i/ili mentalne bolesti, neprirodnoj seksualnoj orijentaciji i devijantnom obliku ponašanja općenito, dok se drugi faktor odnosi na stav pojedinca vezan uz neposrednu fizičku blizinu osobe homoseksualne orijentacije, tj. odbijanje iste, iako takav stav ne mora nužno imati veze s prvim faktorom. Treći faktor opisuje jednu vrstu stavova u okviru konstrukta koji se u suvremenoj literaturi naziva modernim heteroseksizmom, a radi se o suptilnim, blažim,

negativnim stavovima prema osobama homoseksualne orijentacije. Konačno, četvrti faktor također ulazi u okvir modernog heteroseksizma, ali se ovdje radi o stavovima prema homoseksualnim osobama u smislu pružanja podrške i zalaganja za jednakost njihovih prava u javnosti. Bolje upoznavanje i primjereno mjerenje ovog konstrukta otežano je upravo zbog nepostojanja jedinstvene i obuhvatne definicije homofobije i zbog većeg broja različitih konceptualizacija homofobije i sličnih pojmova (O'Donohue i Caselles, 1993).

U vrste homofobije najčešće se smještaju personalna i interpersonalna homofobija, institucionalna homofobija, društvena ili kulturna homofobija i internalizirana homofobija. Personalna podrazumijeva već opisanu homofobiju u užem smislu. Interpersonalna homofobija obuhvaća pasivno promatranje i podržavanje postojećeg heteronormativnog sustava. Institucionalna se homofobija odnosi na brojne načine kojima politički i poslovni sektor, religijske institucije i druge organizacije vrše diskriminaciju na temelju seksualne orijentacije. Kulturna, kolektivna ili društvena homofobija odnosi se na društvene norme i standarde koji diktiraju uvjerenja o moralnosti određenih seksualnih orijentacija. Za institucionalnu i kulturnu homofobiju često se koristi, već spomenuti naziv, heteroseksizam (Pošti, 2017). Nadalje, sve veći značaj dobiva i koncept internalizirane homofobije, odnosno internaliziranog negativnog stava prema vlastitoj homoseksualnosti. Meyer (1995; prema Bartulović i Kušević, 2014) smješta ovaj koncept u kontekst manjinskoga stresa, odnosno stresa deriviranog iz pripadnosti manjinskoj skupini niskoga društvenog statusa.

### **1.1. Internalizirana homofobija**

LGBT (nadređeni pojam koji se koristi za označavanje lezbijki, gay te biseksualnih osoba (FRA, 2014)) osobe zbog homofobije/bifobije (osobno ili društveno odbacivanje te strah od osoba biseksualne orijentacije) u društvu svoj identitet često taje, što je popraćeno brojnim negativnim posljedicama po dobrobit osobe. Samocenzuriranje ima razorno djelovanje na samopouzdanje i razvoj, a u konačnici može rezultirati psihološkom i društvenom otuđenošću te je često obilježeno internaliziranom homofobijom. Internalizirana homofobija ili homonegativnost podrazumijeva negativne osjećaje i negativnu samoprocjenu s obzirom na vlastitu seksualnost. To je oblik reakcije na heteroseksističke društvene predrasude koji uključuje usmjeravanje negativnih stavova društva prema sebi, samoomalovažavanje, borbu s unutarnjim konfliktima (osjećaj krivnje, srama, sumnje, odsutnost vlastitog ponosa) i nisku razinu samopoštovanja (Mayer i Dean, 1998; prema Bartulović i Kušević, 2014). Osim što uključuje uznemirujuće ili neugodne osjećaje o sebi kao homoseksualnoj osobi, također obuhvaća iskrivljene predodžbe i stavove prema

homoseksualnosti, negativne moralne stavove prema LGBTIQ osobama (Nadređeni pojam koji se koristi za označavanje lezbijki, gay, biseksualnih, trans te queer ili questioning osoba (FRA, 2014).), nedostatak povezanosti s LGBTIQ zajednicom, toleriranje diskriminirajućeg tretmana drugih, iracionalno potkopavanje vlastitih intimnih veza („Internalizirana homo/bi/trans/fobija“, 2017). Smatra se da je internalizirana homofobija ili homonegativnost posljedica seksualnih predrasuda u društvu (čak i blagih) i sociokulturalnog heteroseksizma kod osoba koje se mogu svrstati u manjinu po seksualnoj orijentaciji (Herek, Cogan, Gillis, i Glunt, 1997; Savin-Williams, Pardo, Vrangalova, Mitchell i Cohen, 2010). Također je povezana i s negativnom evaluacijom ostalih seksualnih manjina i uvjerenjem da homoseksualnost nije ispravan oblik seksualne orijentacije. Homofobija je do te mjere proširena da homoseksualna osoba već tijekom ranog djetinjstva usvaja negativne stavove o homoseksualnosti („Internalizirana homo/bi/trans/fobija“, 2017). U adolescentskoj fazi, kad se formira slika o sebi i izgrađuje ličnost, osjećaj samopouzdanja i vlastite vrijednosti uvelike ovisi i o odnosu drugih prema pojedincu/ki. Život u zajednici koja pretpostavlja/očekuje da su svi heteroseksualne orijentacije ne pruža pozitivne modele tim adolescentima, već suprotno, najčešće se homoseksualnost marginalizira uz istovremenu raširenost izrazito negativnih stavova prema njoj. Internaliziranu homofobiju ponekad je teško razgraničiti od realnog osjećaja odbačenosti u društvu u kojem pojedinac živi („Internalizirana homo/bi/trans/fobija“, 2017). Razni autori (Weinberg, 1972, prema Živanović, Đokić, Lazarević, Orlić i Bjekić, 2014; Herek, 2000; prema Živanović i sur., 2014; West, 1977; prema Živanović i sur., 2014) čine razliku između heteroseksualne i homoseksualne homofobije, odnosno negativnih afekata i uvjerenja koja heteroseksualne osobe manifestiraju prema homoseksualnim osobama i negativnih stavova homoseksualnih prema drugim osobama homoseksualne orijentacije, ali i prema sebi samima. No, čini se da ova granica često nije dovoljno jasna, to jest da negativni afekti asocirani s vlastitom seksualnom orijentacijom mogu biti integralni dio homofobične reakcije kod osoba koje se deklariraju kao heteroseksualne (Živanović i sur., 2014). Neki empirijski nalazi sugeriraju povezanost homofobije i homoseksualnog uzbuđenja kojeg osoba nije svjesna ili ga potiskuje, ukazujući na obrambenu ulogu homofobije (Adams, Wright i Lohr, 1996; prema Živanović i sur., 2014) o kojoj će u nastavku rada biti više riječi.

## **1.2. Korelati (internalizirane) homofobije**

Provedena su mnogobrojna istraživanja kako bi se odgovorilo na pitanja kako dolazi do negativnih stavova, što je u njihovoj pozadini i o čemu sve ovise. Pregledavajući postojeću literaturu može se primijetiti kako je posljednjih nekoliko desetljeća interes istraživača bio



širok, ali najčešće ispitivani korelati su sociodemografska obilježja sudionika: spol, dob, mjesto stanovanja, važnost religije te kontakt ili poznanstvo s osobama homoseksualne orijentacije. Nalazi istraživanja koja su se fokusirala na spol nisu konzistentni. Primjerice, meta-analiza koju su proveli Kite i Whitley (1998) pokazala je da muškarci imaju negativnije stavove prema homoseksualnim osobama. Uz to, postoje i spolne razlike ovisno o spolu homoseksualne osobe, pri čemu muškarci imaju negativnije stavove prema gejevima nego prema lezbijkama dok kod žena takvih razlika nema. U skladu su s time i nalazi istraživanja provedenih u Hrvatskoj (Parmač, 2005; Tomić i Čepulić, 2013). No, veliki broj prijašnjih istraživanja (npr. Gentry, 1987, Whitley, 1988) pokazuje da žene imaju negativniji stav prema homoseksualnim ženama nego prema homoseksualnim muškarcima. Nadalje, rezultati istraživanja ukazuju i na to da stariji sudionici u prosjeku imaju negativnije stavove prema homoseksualnim osobama (Kelley, 2001). Također, privrženost gotovo svim oblicima religije visoko je povezana s negativnim stavovima prema homoseksualnim osobama (For, Brignall, VanValey i Macaluso, 2009; prema Tomić i Čepulić, 2013). Snažnu povezanost s istima pokazuje i život u ruralnim područjima, za razliku od urbanih (Herek, 2009), kao i nedostatak prethodnog iskustva, kontakta i/ili poznanstva s gejevima i/ili lezbijkama (Herek i Capitanio, 1996).

U ovom radu je, osim navedenih sociodemografskih varijabli, naglašena i slika koju pojedinac ima o sebi, kao još jedna varijabla od važnosti za razumijevanje homofobije. Slika o sebi podrazumijeva kako osoba misli o sebi, kako se percipira i vrednuje (McLeod, 2008). Baumeister (1999) sličan konstrukt, odnosno pojam o sebi definira kao uvjerenja o samome sebi uključujući atribucije o sebi, koga i što "ja" (*engl. self*) uključuje. Carl Rogers (1959) vjeruje da pojam o sebi ima tri komponente: sliku o sebi, samopoštovanje ili vrednovanje samog sebe i idealno "ja" ili ono što želimo biti. Slika o sebi ne mora nužno reflektirati realnost te može biti pod utjecajem mnogih čimbenika, kao što je roditeljski utjecaj, mediji, vršnjaci itd.. Također, može uključivati fizički opis, socijalne uloge, osobine, apstraktne opise. S druge strane, samopoštovanje se odnosi na opseg sviđanja i/ili vrednovanja vlastitog koncepta, koji se kreće na kontinuumu od pozitivnog do negativnog samopoštovanja. Visoko samopoštovanje ili pozitivno vrednovanje sebe vodi prema samopouzdanju u vlastite sposobnosti, samoprihvatanju, optimizmu i smanjenoj zabrinutost o mišljenjima drugih. Nisko samopoštovanje ili negativno vrednovanje sebe vodi prema nedostatku samopouzdanja, pesimizmu, brizi o mišljenjima drugih i želji da osoba bude netko drugi. Argyle (2008) smatra kako postoje četiri čimbenika koji utječu na samopoštovanje: reakcije drugih, usporedba s drugima, socijalne uloge te identifikacija sa socijalnim ulogama ili grupama. Neslaganje

između slike o sebi i idealnog „ja“ ili osobe koja se želi postati utječe na stupanj kojim osoba sebe vrednuje (McLeod, 2008).

Robson (1989) navodi kako zadovoljstvo i samoprihvatanje proizlaze iz prihvatanja vlastite vrijednosti, značaja, privlačnosti, kompetentnosti i sposobnosti zadovoljenja vlastitih aspiracija. Prema toj definiciji samopoštovanje uključuje subjektivan osjećaj važnosti, dostojnost, izgled i socijalnu prihvaćenost, kompetentnost, prilagodljivost i odlučnost, kontrolu nad vlastitom sudbinom i vrijednost postojanja. Visoko samopoštovanje smanjuje namjeru za socijalnom izolacijom, podmitiljivim/iskorištavajućim stavovima i neprijateljskom zavisnošću. Također, pojedinci s visokim samopoštovanjem prihvaćeniji su, tolerantniji (Coopersmith, 1967; prema Robson, 1988), manje anksiozni i osjetljivi na kritiku (Lundgren, 1978; prema Robson, 1988), imaju bolje fizičko zdravlje i doživljavaju više uspjeha (Rosenberg, 1965). S druge strane, namjera za ponižavanjem ili klevetanjem drugih prepoznatljiva je osobina kod osoba s niskim samopoštovanjem (Adler, 1926; Keller i Bishop, 1985; prema Robson, 1988), kao i često projiciranje vlastitih nedostataka drugima (Bramel, 1963; prema Robson, 1988). Stoga se pretpostavlja da samopoštovanje može biti povezano, na direktan ili indirektan način, s formiranjem stavova o drugima ili nekom objektu, toleriranjem drugih skupina ljudi, pružanjem podrške i zalaganjem za prava.

### **1.3. Slika o sebi i (internalizirana) homofobija**

Osobe s niskim samopoštovanjem imaju nestabilnu i nedosljednu sliku o sebi ili ne prihvaćaju dovoljno sliku koju imaju što pridonosi njihovoj ovisnosti i osjetljivosti na vanjsku povratnu informaciju koja može katalizirati međugrupne predrasude. Stoga Theodore i Basow (2000) naglašavaju važnost samopoštovanja kao prediktora razini homofobije. Istraživanja ukazuju na značajnu povezanost niskog samopoštovanja i visokih razina homofobije (Holzten i Agresti, 1990; Wells, 1991; prema Theodore i Basow, 2000). Heteroseksizam i homofobija se javljaju kod osoba nedovoljno izgrađenog identiteta i poljuljanog samopouzdanja, zbog čega su sklone nepodnošenju različitosti i pripadnosti grupi sebi sličnima. Taj fenomen najlakše je uočljiv kod adolescenata. Dok se identitet adolescenata još razvija, potpora grupe koju dobivaju od velikog je značaja za učvršćivanje identiteta i vlastite vrijednosti. No ono što kod drugog izaziva negativne emocije, kognicije, od čega strahuje zapravo najčešće predstavlja osobinu koju osoba na nesvjesnom nivou prepoznaje kod sebe, ali mu je iz raznih razloga neprihvatljiva. To predstavlja strah od vlastite potisnute homoseksualnosti koju, prema načelu koje nalaže da je seksualnost pojava/osobina na kontinuitetu, svatko od nas posjeduje u određenom stupnju. Nakon upotrebe projekcije osoba kod koje je inicijalno

nastala averzija prema određenoj osobini, može biti i ponašati se homofobno. Isti principi vrijede i za nepodnošenje raznih drugih različitosti, manjina (Senić, 2017). Homofobiju je moguće objasniti na temeljima nedovoljnog samopoštovanja, neprihvatanja cjelovitog identiteta, nedovoljne samosvjesnosti te upotrebe mehanizma obrane od neprihvatljivih dijelova sebe – projekcije (Senić, 2017). S druge strane, negativni osjećaji o vlastitoj homoseksualnosti prediktor su psihološkog stresa u čijoj podlozi se nalazi niže samopoštovanje (Igartua, Gill i Montoro, 2015). Internalizirana homofobija može imati značajnu ulogu kod nekih psihičkih tegoba kao što su npr. depresija, anksioznost, nizak stupanj samopoštovanja, poteškoće s formiranjem identiteta, usamljenost i nepovjerenje prema okolini. Istraživanje Hereka i suradnika (1997) ukazuje na značajnu povezanost niskog samopoštovanja i visokih razina internalizirane homofobije kod homoseksualnih osoba. Nije poznato nastaju li niže razine samopoštovanja nakon spoznaje o vlastitoj seksualnoj orijentaciji i neprihvatanja od strane društva i posljedično, neprihvatanje samog sebe ili su negativni stavovi prema određenoj seksualnosti, koji su izraženi i kod pojedinca, a nastaju zbog stavova društva i okoline ili nekih drugih osobnih vrijednosti i stavova, rezultat prvotnog neprihvatanja i niskog vrednovanja vlastitog identiteta. Allen i Oleson (1999) smatraju kako se povezanost internalizirane homofobije i samopoštovanja rodno razlikuje, pri čemu je manje značajna kod lezbijki. Ne postoji dovoljan broj istraživanja koji uključuje oba spola homoseksualne populacije.

S obzirom na nepostojanje konzistentnih nalaza o povezanosti slike o sebi, samopoštovanja i (internalizirane) homofobije i nepostojanje kvantitativnog istraživanja u kojem su promatrane spomenute varijable i kod LGBT i heteroseksualnih skupina, cilj ovog rada je usporediti heteroseksualne i LGBT osobe u razinama (internalizirane) homofobije i slike o sebi te ispitati odnos (internalizirane) homofobije, slike o sebi i samopoštovanja kod heteroseksualnih i LGBT osoba.

## **2. CILJ ISTRAŽIVANJA I HIPOTEZE**

### **Cilj istraživanja**

Ispitati odnos (internalizirane) homofobije, slike o sebi i samopoštovanja kod heteroseksualnih i LGBT osoba

### **Problem**

1. Ispitati razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika
2. Ispitati odnos (internalizirane) homofobije s pojedinim sociodemografskim varijablama (spol, dob, važnost religije, poznanstvo LGBT osobe i objava seksualne orijentacije), slike o sebi i samopoštovanja kod heteroseksualnih i LGBT osoba

### **Hipoteze**

H1. Ne postoje razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika

H2. (Internalizirana) homofobija bit će kod obje skupine negativno povezana sa a) slikom o sebi, b) samopoštovanjem i c) dobi te pozitivno povezana s važnosti religije. Osim toga, očekuje se negativna povezanost s poznanstvom LGBT osoba kod heteroseksualne skupine te s objavom vlastite seksualne orijentacije kod LGBT skupine.

## **3. METODA**

### **3.1. Instrumenti**

#### **3.1.1. Sociodemografski upitnik**

Sociodemografskim upitnikom obuhvaćena su pitanja o dobi, spolu, seksualnoj orijentaciji (isključivo heteroseksualna, uglavnom heteroseksualna, biseksualna-podjednako homoseksualna i heteroseksualna, uglavnom homoseksualna, isključivo homoseksualna, aseksualna-bez socijalno-seksualnih kontakata ili reakcija, panseksualna-privlačnost bez obzira na spol ili rodni identitet, ne želim se izjasniti), poznavanju homoseksualnih osoba (samo za heteroseksualnu skupinu) (da/ne), važnosti religije (važna mi je/nije mi važna), te, dodatno za LGBT skupinu, jesu li „izašli iz ormara“ (engl. coming out), odnosno zna li tko za njihovu seksualnu orijentaciju (da/ne).

### 3.1.2. Homofobija

Za ispitivanje homofobije koristila se prilagođena verzija **Multidimensionalne skale stavova prema gejevima i lezbijkama** (engl. Multidimensional Scale of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men; Gato, Fontaine i Carneiro, 2012; Tomić i Čepulić, 2013).

Iako je skala originalno zamišljena za ispitivanje stavova prema pripadnicima homoseksualne orijentacije neovisno o njihovom spolu, dosadašnja istraživanja jasno su pokazala kako postoji razlika u stavovima prema lezbijkama i prema gejevima. Tako, na primjer, Herek (1988) navodi da su heteroseksualne osobe sklonije imati negativnije stavove prema homoseksualnim osobama vlastitog spola, ali i da je takav obrazac ipak jače izražen kod heteroseksualnih muškaraca nego kod heteroseksualnih žena. Slično tome, nalazi nekih istraživanja sugeriraju da i žene imaju negativniji stav prema homoseksualnim osobama vlastitog spola, odnosno lezbijkama nego gejevima (Gentry, 1987; Whitley, 1988).

S obzirom na navedeno, Tomić i Čepulić (2013) su u istraživanju provedenom u Hrvatskoj originalnu skalu prilagodili tako da umjesto jedne forme postoje dvije, odnosno jedna forma namijenjena mjerenju stavova prema gejevima, a druga mjerenju stavova prema lezbijkama. Prilikom prilagodbe skale prevoditelji su pazili da sve čestice zadrže isti smisao kao i u originalnoj skali te da se odnose samo na specifičnu skupinu osoba homoseksualne orijentacije. Čestice koje zbog svojeg sadržaja nisu mogle biti prilagođene tako da se odnose ili na jednu ili na drugu skupinu osoba homoseksualne orijentacije ostavljene su u formi iz originalnog upitnika te su korištene u obje hrvatske verzije upitnika (npr. „Nastavni program spolnog odgoja trebao bi obuhvatiti sve oblike seksualnih orijentacija“).

Jednako originalnoj skali, svaka forma prilagođene verzije sadrži 27 pitanja, a zadatak sudionika je da za svaku česticu iskaže slaganje na skali Likertovog tipa od šest stupnjeva od 1 (“Uopće se ne slažem“) do 6 (“U potpunosti se slažem“). Pri tome viši rezultat ukazuje na izraženiju homofobiju, odnosno negativnije stavove prema osobama homoseksualne orijentacije. Pouzdanost upitnika u istraživanju Gato i suradnika (2012) iznosi  $\alpha = .83$ , a u istraživanju Tomića i Čepulića (2013)  $\alpha = .93$  za gejeve i  $\alpha = .94$  za lezbijke. Skalu su ispunjavale obje skupine sudionika, odnosno LGBT i heteroseksualna skupina.

### 3.1.3. Internalizirana homofobija

Za ispitivanje internalizirane homofobije koristio se **Nungesserov inventar homoseksualnih stavova** (engl. Nungesser Homosexual Attitudes Inventory (NHAI) (Nungesser, 1984). Navedeni konstrukt podrazumijeva negativne osjećaje i negativnu samoprocjenu s obzirom na vlastitu seksualnost (Herek i sur., 1997). Upitnik sadrži 34 čestice koje su u originalnom istraživanju podijeljene u tri subskale: stavovi prema vlastitoj

homoseksualnosti/osobna homonegativnost, stavovi prema drugim osobama homoseksualne orijentacije/opća homonegativnost te stavovi prema samoobjavi (engl. self-disclosure). Iako je autor upitnik podijelio u tri subskele, koristi samo ukupni rezultat.

Sudionik odgovora na čestice na skali Likertovog tipa od šest stupnjeva, odnosno od 1 ("Uopće se ne slažem") do 6 ("U potpunosti se slažem"). Pri tome visoki rezultat upućuje na visoku razinu internalizirane homofobije. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije u originalnom istraživanju iznosila je  $\alpha=.84$  (Nungesser, 1984). Skalu je ispunjavala LGBT skupina kao mjeru internalizirane homofobije.

### 3.1.4. Samopoštovanje

Samopoštovanje je mjereno **Rosenbergovom skalom samopoštovanja** (engl. The Rosenberg self-esteem scale; Rosenberg, 1965) koja se sastoji od 10 čestica. Zadatak sudionika je da procijeni slaganje sa svakom česticom na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva od 1 ("Uopće se ne slažem") do 5 ("U potpunosti se slažem"), pri čemu viši rezultat ukazuje na više samopoštovanje. Pouzdanost upitnika u originalnom istraživanju iznosila je  $\alpha=.71$  (Rosenberg, 1965).

### 3.1.5. Pojam o sebi

Pojam o sebi je mjereno **Robsonovim upitnikom pojma o sebi** (engl. Robson Self-Concept Questionnaires; Robson, 1989) koji sadrži 30 čestica kojima se mjere stavovi i uvjerenja usmjerena prema sebi, odnosno subjektivni osjećaj važnosti, dostojnost, izgled i socijalnu prihvaćenost, kompetentnost, prilagodljivost i odlučnost, kontrolu nad vlastitom sudbinom i vrijednost postojanja. Sudionici iskazuju slaganje s pojedinim česticama na skali Likertovog tipa od 1 ("Uopće se ne slažem") do 8 ("U potpunosti se slažem"), pri čemu viši rezultat ukazuje na pozitivniju sliku o sebi. Pouzdanost upitnika u istraživanju Robsona (1989) iznosila je  $\alpha=.89$ . U ovom istraživanju, korelacija Rosenbergove skale samopoštovanja i Robsonovog upitnika pojma o sebi iznosila je  $r = .83$  u heteroseksualnoj skupini i  $r = .86$  u LGBT skupini što ukazuje na visoku povezanost ovih dvaju instrumenata. Čini se da oba instrumenta obuhvaćaju gotovo identičan konstrukt.

## 3.2. Sudionici

Iz uzorka je isključeno 20 osoba koje nisu odgovorile na kontrolne varijable poput seksualne orijentacije i važnosti religije. Konačni uzorak činilo je 579 sudionika ( $n = 296$ ) i sudionica ( $n = 283$ ), odnosno 147 sudionika i 144 sudionica u LGBT skupini te 149 sudionika i 139 sudionica u heteroseksualnoj skupini. Bilo je 288 osoba heteroseksualne orijentacije te 291 pripadnika i pripadnica LGBT zajednice od kojih se njih 157 (54%) izjasnilo da su

isključivo homoseksualne orijentacije, njih 69 (23.7%) uglavnom homoseksualne orijentacije, njih 48 (16.5%) biseksualne, njih 16 (5.5%) pansesksualne te jedan sudionik aseksualne orijentacije. Većina sudionika je objavila svoju seksualnu orijentaciju, odnosno njih samo osam nije «izašlo iz ormara». U istraživanju nije sudjelovala niti jedna transrodna osoba.

Dob u obje skupine sudionika kretala se od 18 do 50 godina, međutim, postoji statistički značajna razlika u dobi između LGBT i heteroseksualne skupine ( $t = 4.304$ ,  $p < .05$ ), pri čemu je heteroseksualna skupina značajno starija od LGBT skupine. Usporedbom dviju skupina nije utvrđena značajna razlika s obzirom na važnost religije ( $\chi^2 = 6.705$ ,  $p > .05$ ), veličinu mjesta ( $\chi^2 = 1.723$ ,  $p > .05$ ), radni status ( $\chi^2 = 1.260$ ,  $p > .05$ ), prihode ( $\chi^2 = 2.430$ ,  $p > .05$ ) i prakticiranje religije ( $\chi^2 = 8.657$ ,  $p > .05$ ). Zbog opsega rada sljedeće varijable: veličina mjesta, radni status, prihodi i prakticiranje religije nisu korištene u obradi rezultata.

### **3.3. Postupak**

Istraživanje se provelo u dvije etape. U prvoj etapi, tijekom studenog 2017., metodom snježne grude, prikupili su se podaci LGBT sudionika. U drugoj etapi tijekom prosinca 2017., također metodom snježne grude, prikupljeni su podaci sudionika heteroseksualne orijentacije. Istraživanje je provedeno putem interneta, a poveznica za Google obrazac dijelila se putem društvenih mreža u svim etapama. Obje skupine redom su ispunjavale sociodemografski upitnik, Multidimenzionalnu skalu stavova prema lezbijkama, zatim prema gejevima, Rosenbergovu skalu samopoštovanja te Robsonov upitnik pojma o sebi. LGBT skupina ispunjavala je dodatni upitnik, Nungesserov inventar homoseksualnih stavova, između Multidimenzionalne skale stavova prema gejevima i lezbijkama i Rosenbergove skale samopoštovanja. Trajanje ispunjavanja upitnika iznosilo je 15 minuta za heteroseksualnu skupinu i 20 minuta za LGBT skupinu.

## **4. REZULTATI**

Prije provjere postavljenih hipoteza, Kolmogorov-Smirnovljevim testom provjeren je normalitet distribucije rezultata svih korištenih skala (Tablica 1). Ovim testom utvrđeno je kako se distribucije rezultata na svim skalama statistički značajno razlikuju od normalne ( $p < .05$ ), međutim, koeficijenti asimetričnosti kretali su se u rasponu od -0.55 do 1.81, dok su vrijednosti koeficijenta spljoštenosti bile u rasponu od -0.14 do 3.31. Jedino veće odstupanje opaženo je kod distribucije rezultata Multidimenzionalne skale stavova prema lezbijkama i gejevima, za koju je indeks asimetričnosti iznosio 2.96, što ukazuje na pozitivno

asimetričnu distribuciju. No, Kline (2005) navodi kako se distribucija može smatrati normalnom ako vrijednosti indeksa asimetričnosti ne prelaze 3 te ako su vrijednosti spljoštenosti manje od 8. Dobivene vrijednosti zadovoljavaju te uvjete, pa je prihvatljivo distribucije tretirati kao normalne.

Rasponi rezultata mjerenih varijabli prikazani su u Tablici 1. Prosječna vrijednost na upitniku pojma o sebi i samopoštovanja pokazuju povišene rezultate u skupinama što znači da je cjelokupni uzorak imao pozitivnu sliku o sebi i visoko samopoštovanje. Prosječne vrijednosti na mjerama homofobije prema lezbijkama (MSATL) i prema gejevima (MSATG) pokazuju kako je uzorak izrazito nisko homofoban.

Tablica 1. Deskriptivna statistika varijabli analiziranih u istraživanju (za obje skupine), koeficijenti pouzdanosti i rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa

			Teorijski		Izmjereni		$\alpha$	K-S
	M	SD	Min	Max	Min	Max		
Pojam o sebi	5.68	1.075	1.00	8.00	2.17	7.63	.92	.089**
Samopoštovanje	3.93	0.803	1.00	5.00	1.00	5.00	.89	.117**
Homofobija-lezbijke	1.98	0.913	1.00	6.00	1.00	6.00	.95	.162**
Homofobija-gejevi	2.03	0.966	1.00	6.00	1.00	5.91	.95	.165**
Internalizirana homofobija	2.23	0.610	1.00	6.00	1.15	4.35	.86	.083**

Legenda: \*\* -  $p < 0.01$

Također, prosječna vrijednost rezultata na Nungesserovom inventaru homoseksualnih stavova pokazuje kako je LGBT skupina nisko internalizirano homofobna. Skale svih varijabli mjerenih u istraživanju mogu se smatrati visoko pouzdanima (vidjeti Tablicu 1).

#### 4.1. Usporedba skupina

Kako bi se ispitaio prvi problem, odnosno razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika korištena je složena analiza varijance, nacrt s dvije nezavisne dihotomne varijable. S obzirom na rezultate korelacijske analize, u daljnjim analizama su, uz seksualnu orijentaciju, kao nezavisne varijable uključene i druge sociodemografske varijable, odnosno spol i važnost religije. Rezultati tih analiza prikazani su u Tablicama 2-3.

Kao što se može vidjeti u Tablici 2, složenom analizom varijance utvrđeni su glavni efekti seksualne orijentacije za sve četiri zavisne varijable: homofobija prema gejevima, homofobija prema lezbijkama, samopoštovanje i pojam o sebi. Veličina učinka seksualne



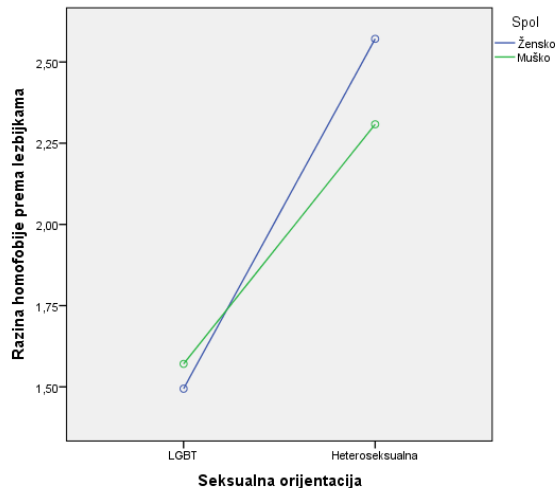
orijentacije na varijablama homofobija prema gejevima i prema lezbijkama je velika, dok je na pojmo o sebi i samopoštovanju mala. Drugim riječima, heteroseksualni sudionici u prosjeku imaju homofobnije stavove prema gejevima ( $M_{LGBT}=1.55$ ,  $SD_{LGBT}=0.394$ ,  $M_{heteroseksualni}=2.51$ ,  $SD_{heteroseksualni}=1.119$ ) i lezbijkama ( $M_{LGBT}=1.53$ ,  $SD_{LGBT}=0.380$ ,  $M_{heteroseksualni}=2.44$ ,  $SD_{heteroseksualni}=1.060$ ) te imaju bolju sliku o sebi ( $M_{LGBT}=5.45$ ,  $SD_{LGBT}=1.123$ ,  $M_{heteroseksualni}=5.91$ ,  $SD_{heteroseksualni}=0.973$ ) i više samopoštovanje ( $M_{LGBT}=3.81$ ,  $SD_{LGBT}=0.855$ ,  $M_{heteroseksualni}=4.06$ ,  $SD_{heteroseksualni}=0.728$ ) od LGBT sudionika. Nije utvrđen glavni efekt spola na ove zavisne varijable što znači da nije utvrđena razlika u rezultatima kod muških i ženskih sudionika.

Tablica 2. Rezultati složene analize varijance za nezavisne varijable spol i seksualna orijentacija

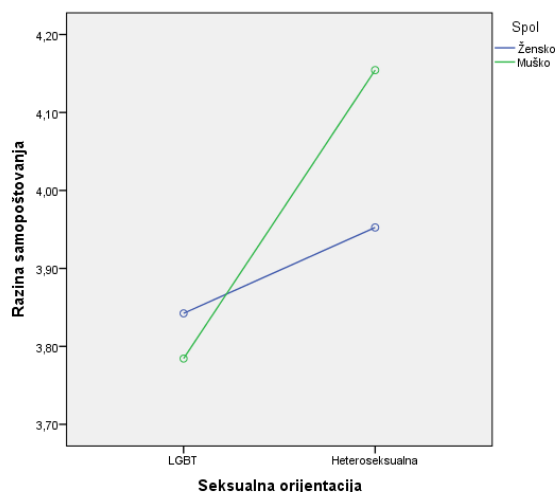
	Zavisna varijabla	<i>F</i>	$\eta^2$
Spol	Homofobija – gejevi	.25	.00
	Homofobija – lezbijke	2.01	.00
	Pojam o sebi	.17	.00
	Samopoštovanje	1.19	.00
Seksualna orijentacija	Homofobija – gejevi	195.37**	.25
	Homofobija – lezbijke	190.64**	.25
	Pojam o sebi	27.20**	.05
	Samopoštovanje	13.28**	.02
Spol x Seksualna orijentacija	Homofobija – gejevi	3.55	.01
	Homofobija – lezbijke	6.67*	.01
	Pojam o sebi	1.11	.00
	Samopoštovanje	3.89*	.01

Legenda: \* $p < .05$ , \*\*  $p < .01$ , \*\*\* $p < .001$

Osim toga, utvrđen je značajan interakcijski efekt spola i seksualne orijentacije na homofobiju prema lezbijkama i na samopoštovanju, no dobivena veličina učinka za interakcijske efekte je mala. Navedene interakcije prikazane su na Slici 1. i Slici 2. Drugim riječima, žene imaju negativnije stavove od muškaraca u heteroseksualnoj skupini, a pozitivnije stavove u LGBT skupini (Slika 1). Muškarci imaju više samopoštovanje od žena u heteroseksualnoj skupini, dok u LGBT skupini iskazuju niže razine samopoštovanja od žena (Slika 2).



Slika 1. Interakcija spola i seksualne orijentacije sudionika s obzirom na razine homofobije prema lezbijkama



Slika 2. Interakcija varijabli spol i seksualna orijentacija sudionika s obzirom na razine samopoštovanja

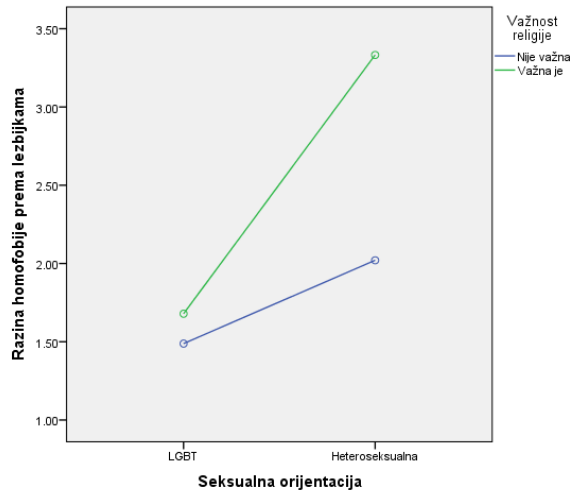
Složena analiza varijance ponovljena je i za varijablu važnost religije. Pri tome je utvrđena statistički značajna razlika u razinama homofobije prema gejevima i homofobije

prema lezbijkama između sudionika kojima religija nije važna, odnosno onih kojima je religija važna. Dobivene su srednje i velike veličine učinka. Sudionici koji su smatrali religiju važnom imali su značajno više razine homofobije prema gejevima i homofobije prema lezbijkama ( $M_{\text{gejevi}}=2.71$ ,  $SD_{\text{gejevi}}=1.271$ ,  $M_{\text{lezbijke}}=2.63$ ,  $SD_{\text{lezbijke}}=1.202$ ) od sudionika koji su smatrali religiju nevažnom ( $M_{\text{gejevi}}=1.77$ ,  $SD_{\text{gejevi}}=.661$ ,  $M_{\text{lezbijke}}=1.74$ ,  $SD_{\text{lezbijke}}=.624$ ). Također, utvrđen je značajni interakcijski efekt važnosti religije i seksualne orijentacije sudionika za zavisnu varijablu homofobije prema gejevima i homofobije prema lezbijkama (Tablica 3). Dobivene su srednje vrijednosti veličine učinka. Razlika između homofobije prema gejevima i lezbijkama između osoba kojima je religija važna i osoba kojima nije važna veća je u heteroseksualnoj skupini nego u LGBT skupini (Slika 3).

Tablica 3. Prikaz rezultata složene analize varijance za nezavisne varijable važnost religije i seksualna orijentacija

	Zavisna varijabla	<i>F</i>	$\eta^2$
Važnost religije	Homofobija – gejevi	145.00**	.15
	Homofobija – lezbijke	144.19**	.26
	Pojam o sebi	.02	.00
	Samopoštovanje	.15	.00
Seksualna orijentacija	Homofobija – gejevi	312.06**	.38
	Homofobija – lezbijke	305.09**	.37
	Pojam o sebi	14.28**	.02
	Samopoštovanje	7.86*	.01
Važnost religije x Seksualna orijentacija	Homofobija – gejevi	78.19**	.14
	Homofobija – lezbijke	80.30**	.15
	Pojam o sebi	3.61	.01
	Samopoštovanje	.92	.01

Legenda: \* $p < .05$ , \*\*  $p < .01$



Slika 3. Prikaz interakcije varijabli važnost religije i seksualna orijentacija sudionika na razinama homofobije prema lezbijkama

U korelacijskoj analizi u heteroseksualnoj skupini utvrđene su značajne korelacije poznanstva LGBT osobe i razine homofobije, dok je u LGBT skupini utvrđena značajna povezanost objave vlastite seksualne orijentacije i (internalizirane) homofobije (vidjeti Tablicu 4). Stoga su *t*-testom dodatno ispitane razlike među skupinama. Dakle, *t*-testom je utvrđeno da su sudionici koji poznaju LGBT osobu ( $n = 225$ ) manje homofobni i prema lezbijkama ( $M_{\text{poznanstvo}}=2.31$ ,  $SD_{\text{poznanstvo}}=1.016$ ,  $M_{\text{nepoznanstvo}}=2.87$ ,  $SD_{\text{nepoznanstvo}}=1.109$ ,  $t = 3.738$ ,  $p < .05$ ) i prema gejevima ( $M_{\text{poznanstvo}}=2.38$ ,  $SD_{\text{poznanstvo}}=1.061$ ,  $M_{\text{nepoznanstvo}}=2.98$ ,  $SD_{\text{nepoznanstvo}}=1.199$ ,  $t = 3.855$ ,  $p < .05$ ) od sudionika koji ne poznaju ( $n = 63$ ). Također, LGBT sudionici koji su drugima objavili svoju seksualnu orijentaciju («izašli iz ormara») ( $n = 283$ ) su izvještavali o nižim razinama internalizirane homofobije ( $M_{\text{objavili}}=2.20$ ,  $SD_{\text{objavili}}=.583$ ,  $M_{\text{nisu objavili}}=3.33$ ,  $SD_{\text{nisu objavili}}=.570$ ,  $t = 5.409$ ,  $p < .05$ ), te homofobije prema lezbijkama ( $M_{\text{objavili}}=1.52$ ,  $SD_{\text{objavili}}=.364$ ,  $M_{\text{nisu objavili}}=2.10$ ,  $SD_{\text{nisu objavili}}=.483$ ,  $t = 4.415$ ,  $p < .05$ ) i prema gejevima ( $M_{\text{objavili}}=1.53$ ,  $SD_{\text{objavili}}=.379$ ,  $M_{\text{nisu objavili}}=2.00$ ,  $SD_{\text{nisu objavili}}=.647$ ,  $t = 3.738$ ,  $p < .05$ ) od sudionika koji nisu ( $n = 8$ ). Ipak, nije opravdano uspoređivati spomenute dvije skupine zbog velike razlike u broju sudionika. No, bitno je naglasiti kako je većina LGBT sudionika u ovom istraživanju objavila svoju seksualnu orijentaciju.

Ukupno uzevši, prva hipoteza nije potvrđena, odnosno postoje razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika, nakon kontrole značajnih sociodemografskih varijabli. Sudionici različitih seksualnih orijentacija razlikuju se u homofobiji prema gejevima i lezbijkama te u slici o sebi i samopoštovanju, pri čemu heteroseksualni sudionici, u prosjeku, izražavaju

homofobnije stavove, imaju bolju sliku o sebi te veće samopoštovanje od sudionika iz LGBT skupine.

#### 4.2. Odnos ispitivanih varijabli

Kako bi se ispitao drugi problem, odnosno ispitao odnos (internalizirane) homofobije s pojedinim sociodemografskim varijablama, slikom o sebi i samopoštovanjem kod heteroseksualnih i LGBT osoba provedena je korelacijska analiza. Rezultati su prikazani u Tablici 4.

Kao što se može vidjeti u Tablici 4, u heteroseksualnoj skupini stariji sudionici i sudionice izražavali su niže razine homofobije, više razine samopoštovanja i pozitivniju sliku o sebi. Osim toga, što su sudionici smatrali religiju važnijom to su imali i homofobnije stavove prema gejevima i lezbijkama, kao i homofobnije stavove prema vlastitoj seksualnoj orijentaciji. Slično tome, sudionici koji ne poznaju LGBT osobe imali su izraženije homofobne stavove prema LGBT populaciji. Također, utvrđene su i negativne, iako niske, korelacije skale pojma o sebi sa skalama MSATL i MSATG. Drugim riječima, sudionici koji su imali pozitivniji pojam o sebi/sliku o sebi su, u prosjeku, izražavali i niže razine homofobije prema lezbijkama i gejevima. No, suprotno tome, homofobija nije bila značajno povezana sa samopoštovanjem sudionika.

Tablica 4. Interkorelacije ispitivanih varijabli u heteroseksualnoj i LGBT skupini

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Dob	—	.09	.07	-	.01	.33**	-.15*	-.04	.02	.31**
2. Spol	.37**	—	-.15**	-	-.08	-.06	.14*	.10	.12*	-.03
3. Važnost religije	-.19**	-.31**	—	-	-.12*	.07	.29**	.28**	.28**	.06
4. Poznanstvo LGBT	.13*	.01	-.14*	—	-	-	-	-	-	-
5. Samo-objava	-	-	-	-	—	.03	-.30**	-.25**	-.19**	.08
6. Pojam o sebi	.19**	.03	-.09	.03	-	—	-.43**	-.04	-.01	.86**
7. Internalizirana homofobija	-	-	-	-	-	-	—	.54**	.49**	-.40**
8. Homofobija-lezbijke	-.24**	-.12*	.64**	-.22**	-	-.17**	-	—	.90**	-.05
9. Homofobija-gejevi	-.22**	-.07	.63**	-.22**	-	-.17**	-	.97**	—	-.02
10. Samopoštovanje	.24**	.14*	-.04	-.01	-	.83**	-	-.10	-.08	—

Legenda: spol: 0=žensko, 1=muško, poznanstvo LGBT: 0=ne, 1=da, coming out= 0=ne, 1=da; rezultati ispod dijagonale (označeno kurzivom) – heteroseksualna skupina, a rezultati iznad dijagonale – LGBT skupina,

\*\*  $p < .01$ , \*  $p < .05$

Kod LGBT skupine, stariji sudionici i sudionice su izražavali niže razine internalizirane homofobije, više razine samopoštovanja te su imali pozitivniju sliku o sebi. Slično heteroseksualnoj skupini, važnost religije bila je umjereno i pozitivno povezana s mjerama homofobije prema gejevima i lezbijkama te s mjerom internalizirane homofobije. S druge strane, „izlazak iz ormara“, to jest objava vlastite seksualne orijentacije negativno je povezana s internaliziranom homofobijom, homofobijom prema lezbijkama i homofobijom prema gejevima. Drugim riječima, LGBT sudionici koji “žive u ormaru“, odnosno nisu objavili drugima vlastitu seksualnu orijentaciju su iskazivali više razine internalizirane homofobije i homofobije prema LGBT osobama. No, treba napomenuti da u ovom istraživanju samo osam sudionika nije objavilo svoju seksualnu orijentaciju drugima te treba biti oprezan prilikom donošenja daljnjih zaključaka. Također su utvrđene umjereno negativne korelacije između rezultata na NHAI (internalizirane homofobije) i rezultata na skali samopoštovanja i pojma o sebi. Dakle, sudionici LGBT skupine s nižim razinama internalizirane homofobije su, u prosjeku, imali više samopoštovanje i bolju, pozitivniju sliku o sebi. Suprotno tome, rezultati na MSATL i MSATG nisu bili značajno povezani ni s rezultatima na skali samopoštovanja niti s rezultatima na skali pojma o sebi.

S obzirom na dobivene rezultate, druga hipoteza je djelomično potvrđena. Na primjer, u skladu s postavljenom hipotezom, poznanstvo LGBT osoba kod heteroseksualne skupine negativno je povezana s homofobijom te je objava vlastite seksualne orijentacije negativno povezana s internaliziranom homofobijom kod LGBT osoba. No, suprotno očekivanjima u LGBT skupini nije utvrđena statistički značajna povezanost slike o sebi i samopoštovanja s mjerama homofobije. Slično tome, u heteroseksualnoj skupini nije utvrđena značajna povezanost mjera homofobije i samopoštovanja. Iako je prva hipoteza tek djelomično potvrđena treba napomenuti da su odnosi među ispitivanim varijablama slični u dvije skupine. Tako su, na primjer, u obje skupine utvrđene visoke pozitivne korelacije između mjere homofobije prema lezbijkama i mjere homofobije prema gejevima što ukazuje na sličnost u obrascu stavova prema gejevima i lezbijkama kod obje skupine sudionika. Osim toga, u obje skupine važnost religije je pozitivno, a dob negativno povezana s (internaliziranom) homofobijom.

## 5. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos (internalizirane) homofobije s pojedinim sociodemografskim varijablama poput dobi, spola i važnosti religije, slike o sebi i samopoštovanja kod heteroseksualnih i LGBT osoba.

Kod provjeravanja razlika u (internaliziranoj) homofobiji, samopoštovanju i slici o sebi između LGBT i heteroseksualnih sudionika pokazalo se da se skupine razlikuju u svim varijablama. S obzirom na to, nije potvrđena prva, nul-hipoteza. Konkretno, LGBT i heteroseksualna skupina razlikuju se na mjerama pojma o sebi, pri čemu su heteroseksualni sudionici imali pozitivniju sliku o sebi. Isto tako, heteroseksualna skupina sudionika imala je višu razinu samopoštovanja u usporedbi s LGBT skupinom. Istraživanje Prytule, Welforda i Dipmonbreuna (1979) ukazuje da su gejevi tijekom adolescencije izvijestili da su manje prilagođeni te da su negativnije procjenjivali sliku o sebi u usporedbi s heteroseksualnim muškarcima. Istraživači smatraju da su u podlozi negativne povratne informacije o njihovim karakteristikama od strane vršnjaka i obitelji tijekom adolescencije. Razlike u samopoštovanju i slici o sebi između skupina mogu se objasniti prema važnosti koja je pridana seksualnoj orijentaciji. Heteroseksualne osobe nisu nužno prolazile kroz krizu identiteta i otežano samoprihvatanje tijekom adolescencije zbog vlastite seksualne orijentacije, za razliku od pojedinih LGBT osoba. Također, seksualna orijentacija LGBT osoba često je u središtu medijske, političke i raznih drugih pozornosti zbog čega je otežano nositi se s uočljivom različitošću, uskraćenim pravima i marginalizacijom u svakodnevnom životu. Objava vlastite seksualnosti drugima koja negativno korelira s internaliziranom homofobijom u ovom istraživanju, prema literaturi ima učinke na samopoštovanje. Osobe koje prikrivaju svoju seksualnu orijentaciju propuštaju priliku identifikacije i afilijacije s drugim homoseksualnim i biseksualnim osobama, odnosno pozitivne učinke takvog priklanjanja na njihovo samopoštovanje (Kamenov, Huić i Jelić, 2015).

Na mjerama homofobije također su pronađene značajne razlike između skupina. LGBT sudionici manje su homofobni prema lezbijkama i prema gejevima u usporedbi s heteroseksualnim sudionicima. Razni autori (Weinberg, 1972, prema Živanović, Đokić i Lazarević, 2014; Herek, 2000, prema Živanović i sur., 2014; West, 1977; prema Živanović i sur., 2014) čine razliku između heteroseksualne i homoseksualne homofobije, odnosno negativnih afekata i uvjerenja koja heteroseksualne osobe manifestiraju prema homoseksualnim osobama i negativnih stavova LGBT osoba prema drugim osobama homoseksualne orijentacije, ali i prema sebi samima. Može se pretpostaviti kako je internalizirana homofobija kompleksnija od homofobije heteroseksualnih ljudi. Negativan

odnos prema homoseksualnosti i homoseksualnim osobama duboko strukturira sve aspekte života LGBT osoba. Taj odnos se očituje kroz najčešće pogrešna uvjerenja o LGBT osobama kao grupi i diskriminaciji pripadnika i pripadnica LGBT populacije i/ili distanciranje od njih. Postoji razlika u pristupu homoseksualnosti heteroseksualnih i LGBT sudionika (Stojčić i Petrović, 2016). Kod izraženijih homofobnih stavova heteroseksualnih osoba najčešće se homoseksualnost promatra kao ugrožavajuće za društvo, dok se heteroseksualne osobe koje se zalažu za jednakost i ravnopravnost LGBT osoba odnose prema toj temi kao i prema svim ljudskim pravima.

U istraživanju su uočene određene razlike u mjerama s obzirom na sociodemografske varijable. Pokazalo se da postoje razlike u razinama homofobije prema lezbijkama s obzirom na spol i seksualnu orijentaciju, to jest žene heteroseksualne skupine iskazivale su više razine homofobije prema lezbijkama od žena iz LGBT skupine. Određena istraživanja (npr. Kite 1984; Herek, 1988) pokazuju da žene imaju jednake stavove prema homoseksualnim osobama oba spola. Nalaz provedenog istraživanja nadopunjuje te rezultate i pokazuje kako žene imaju negativniji stav prema lezbijkama od heteroseksualnih. Moguće je da su žene u ovom istraživanju homofobnije zbog toga što najveći postotak osoba u ovom uzorku kojima je religija važna čine upravo heteroseksualne žene, a važnost religije u najvećoj je povezanosti s razinama homofobije kod heteroseksualnih osoba. Iako Herek (1988) navodi da su heteroseksualne osobe sklonije imati negativnije stavove prema homoseksualnim osobama vlastitog spola, isto tako smatra se da je razina homofobije uvjetovana kulturološkim utjecajima (npr. moralni standardi, sustavi vrijednosti, liberalnost/konzervativnost društva i slično) i izraz je vrijednosti i iskustva koje osoba ima.

Nalazi ovoga istraživanja u skladu su i s prijašnjim istraživanjima koja su pokazala da postoji razlika u stavovima prema homoseksualnim osobama s obzirom na važnost religije. Što je osobi religija važnija to će imati negativnije stavove. Općenito, monoteističke religije osuđuju homoseksualnost kao neprirodnu, nečistu i bezbožnu (Yip, 2005, prema Tomić i Čepulić, 2014), a aktivna vjerska uključenost te česta interakcija s visoko religioznim prijateljima može dovesti do negativnih stavova prema LGBT osobama (Parmač, 2005). Interakcija važnosti religije i seksualne orijentacije ukazuje da je važnost religije kod heteroseksualnih sudionika imala veći utjecaj na razine homofobije prema lezbijkama i gejevima. Isto tako, može biti da važnost i prakticiranje religije kod LGBT sudionika ne sudjeluje toliko u tom odnosu ili da su LGBT sudionici na različit način doživjeli i definirali važnost religije u svom životu.



Heteroseksualne osobe s postojećim poznanstvom LGBT osoba razlikovale su se u razinama homofobije sa sudionicima koji nisu bili u kontaktu s LGBT osobama. Moguće je pretpostaviti da je kontakt doveo do pozitivnijih stavova, ali i da se homoseksualne osobe češće otkrivaju i češće ulaze u kontakt s heteroseksualnim osobama koje već imaju pozitivne stavove pa je vjerojatnije da će ljudi s pozitivnim stavovima imati veći broj LGBT poznanika (Tomić i Čepulić, 2014). Istraživanja pokazuju da sam kontakt dovodi do većeg prihvatanja LGBT, ali i da će pojedinci s pozitivnijim stavovima vjerojatnije doći u kontakt s homoseksualnim osobama te da će sami LGBT pojedinci svoju orijentaciju prije otkriti osobama koje smatraju tolerantnima (Herek i Glunt, 1993, prema Tomić i Čepulić, 2014; Herek i Capitano, 1996). Prema hipotezi optimalnog kontakta, kontakt s pripadnicima vanjskih skupina jedan je od čimbenika koji djeluju na formiranje pozitivnih stavova, to jest smanjenje predrasuda prema pripadnicima vanjske skupine kontakta (Allport, 1954, prema Tomašić, 2011). Allport (1954, prema Tomašić, 2011) prirodu kontakta dijeli na kvantitetu (učestalost kontakta, broj osoba u kontaktu) i kvalitetu kontakta (aspekti kontakta), stoga bi ove nalaze trebalo provjeriti i s obzirom na prirodu tog kontakta. Također, nalazi o otkrivanju vlastite orijentacije i razinama internalizirane homofobije i homofobije prema gejevima i lezbijkama sugeriraju da bi otkrivanje vlastite orijentacije najbližim prijateljima i obitelji trebalo dovesti do najvećeg poboljšanja u stavovima prema drugima i prihvatanju samog sebe te višim razinama samopoštovanja.

S obzirom na dobivene rezultate, druga hipoteza djelomično je potvrđena. Utvrđena je značajna negativna povezanost internalizirane homofobije i samopoštovanja te pojma o sebi kod LGBT sudionika što je u skladu s prethodnim istraživanjima. Herek i suradnici (1998) pokazali su kako su više razine internalizirane homofobije povezane s nižim razinama samopoštovanja kod gejeva. Iako je većina istraživanja usmjerena na proučavanje internalizirane homofobije i samopoštovanja kod gejeva, Melamed (1993, prema Allen i Oleson, 1999) također pronalazi povezanost internalizirane homofobije i samopoštovanja kod lezbijki. Također, slične nalaze o povezanosti internalizirane homofobije i psihološkog stresa kod gejeva i lezbijki pronalaze Igartua, Gill i Montoro (2015) te Szymanski i Gupta (2009). Postoji mogućnost da je u podlozi te povezanosti psihološki stres povezan s lošijom slikom o sebi, neprihvatanjem svog identiteta i dijelova identiteta kao što je seksualna opredjeljenost. S druge strane spolne razlike dobivene u istraživanju Hereka i suradnika (1997) ukazuju da lezbijke u manjoj mjeri doživljavaju internaliziranu homofobiju od gejeva te da je povezanost internalizirane homofobije i samopoštovanja slabija nego što je kod gejeva. Te razlike mogu se objasniti istraživanjima o stavovima heteroseksualnih muškaraca prema gejevima koja

ponavljano pokazuju da su heteroseksualni muškarci homofobniji prema gejevima nego prema lezbijkama te da su heteroseksualne žene generalno manje homofobne od muškaraca i prema gejevima i lezbijkama (Herek, 1994; Kite i Whitley, 1995). Budući da su gejevi i lezbijke, najčešće, izloženi istom socijalizacijskom procesu kao i heteroseksualni muškarci i žene može se očekivati da će se slična internalizacija kod heteroseksualnih osoba odraziti i kod LGBT osoba. Stoga bi gejevi internalizirali veću hostilnost prema vlastitoj homoseksualnosti (kao što je to kod heteroseksualnih muškaraca prema homoseksualnosti) u usporedbi s lezbijkama (i heteroseksualnim ženama) koje manje izražavaju hostilnost prema LGBT osobama (Herek, 1997).

S druge strane, nije utvrđena značajna povezanost mjera homofobije i slike o sebi kod LGBT sudionika. Može se pretpostaviti da se sudionici na kognitivnoj razini zalažu za društvenu ravnopravnost (što je većim dijelom obuhvaćeno u mjerama homofobije), no kada je riječ o prihvatanju sebe i osobnih iskustava koja su izraženija na mjeri internalizirane homofobije dolazi do emocionalne nekongruetnosti. To ukazuje da se prihvatanje vlastite homoseksualnosti na emotivnoj razini usvaja teže nego na kognitivnoj, upravo zbog internalizirane homofobije. Internalizacija negativnog stava prema homoseksualnosti, vlastitoj homoseksualnosti te drugim osobama skoro je neizbježna posljedica odrastanja u homofobnom i heteronormativnom društvu. Kao i homofobija društvenog okruženja, internalizirana obilježava egzistenciju homoseksualnih osoba u svim domenama njihovog života, strukturirajući ne samo njihove životne prilike, odnose s drugima (od površnih do najintimnijih), već i osjećaje osobnog samopoštovanja te psihološki integritet (Stojčić i Petrović, 2016).

U heteroseksualnoj skupini utvrđena je značajna povezanost homofobije i pojma o sebi, no ne i homofobije i samopoštovanja. Iako su prethodna istraživanja Holztena i Agresti (1990; prema Theodore i Basow, 2000) te Wellsa (1991; prema Theodore i Basow, 2000) utvrdila povezanost homofobije i niskog samopoštovanja kod heteroseksualnih sudionika, nalazi ovog istraživanja pokazuju suprotno. Dobiveni rezultati su slični onima Theodora i Basowa (2000). Autori su izostanak značajne povezanosti objasnili maskulinim atributima koje sebi pripisuju heteroseksualni muškarci. Drugim riječima, muškarci koji su osjetljivi na rodne stereotipe te koji negativno vrednuju sebe zbog uvjerenja da se njihovi maskulini atributi ne podudaraju s atributima prema maskulinim stereotipima pokazuju i homofobnije stavove i uvjerenja. Može se pretpostaviti da je i u ovom korelacijskom odnosu sudjelovala neka druga varijabla, koja u većoj mjeri pridonosi razinama homofobije, na primjer, osobne vrijednosti, personalni stil, rodni stereotipi, ličnost (Snively, Kreuger, Stretch, Watt i Chadha,

2004). Tome u prilog ide i značajna povezanost pojma o sebi i homofobije u heteroseksualnoj skupini. Unatoč visokoj povezanosti mjera samopoštovanja i pojma o sebi, konstrukt pojam o sebi ili slika o sebi prema Robsonu (1989) obuhvaća širi spektar pojava od samopoštovanja. Stoga se može pretpostaviti da u korelacijskom odnosu pojma o sebi i homofobije leže konstrukti poput uvjerenja i atribucija o samima sebi, težnje prema ideji kakva osoba želi postati koje je potrebno istražiti u budućim istraživanjima. Također, osobe koje sebe visoko vrednuju mogu imati negativne stavove i manifestirati ih kroz diskriminacijska ponašanja ili podršku hetenormativnih vrijednosti.

U skladu s prethodnim istraživanjima (npr. Snively i sur., 2004), pokazalo se da su u heteroseksualnoj skupini stariji sudionici imali niže razine homofobije prema gejevima i lezbijkama, više razine samopoštovanja i pozitivniju sliku o sebi. Iako je heteroseksualna skupina starija od LGBT skupine, LGBT sudionici i sudionice starije dobi imali su, također, više samopoštovanje i pozitivniju sliku o sebi te niže razine internalizirane homofobije što se pokazalo i u prethodnim istraživanjima (Twenge i Campbell, 2001). Čini se da, neovisno o seksualnoj orijentaciji, sudionici s vremenom više prihvaćaju sebe i mire se sa svojim identitetom pa se i internalizirana homofobija kod LGBT i homofobija kod heteroseksualnih sudionika smanjuje.

Pri interpretaciji nalaza ovog istraživanja u obzir se moraju uzeti metodološki nedostaci. Ponajprije, korištena je metoda snježne grude te se može pretpostaviti da su sudionici koji su pristali sudjelovati u istraživanju međusobno sličniji nego što bi bili kada bi uzorak bio slučajan. S druge strane, provedena metoda može se smatrati i kao prednost s obzirom da je metoda snježne grude pogodna za „skrivena“, odnosno teže dostupne populacije poput LGBTIQ populacije. Istraživanje je provedeno online, putem Google obrasca što je otežalo kontrolu karakteristika skupina i općenito uzorka te višestruko sudjelovanje sudionika u istraživanju. No, ujedno može biti prednost uzimajući u obzir osjetljivost teme. Osim toga, postoji mogućnost da su sudionici davali socijalno poželjne odgovore budući da je predmet istraživanja obuhvaćao ispitivanje stavova prema manjinskoj skupini, odnosno osobama homoseksualne orijentacije. Ne bi bilo iznenađujuće da je u podlozi odgovora sudionika bilo predstavljanje sebe kao liberalne i tolerantne osobe bez predrasuda jer su heteroseksualni sudionici pokazali generalno niže prosječne vrijednosti na mjerama homofobije prema lezbijkama i prema gejevima. Također, LGBT sudionici su mogli pretpostaviti koji je cilj istraživanja te predstaviti sebe kao osobe koje prihvaćaju i vole što su dio LGBTIQ populacije.

Nadalje, glavni nedostatak istraživanja pripisuje se izboru terminologije. U sociodemografskom upitniku spol se definirao s dva izbora – muško i žensko, što isključuje transrodne i interspolne osobe. U daljnim istraživanjima trebalo bi ponuditi veći raspon odgovora s obzirom da je željena populacija LGBTIQ populacija. Također, razne LGBTIQ udruge i inicijative, unatoč literaturi koja često može biti zastarjela i ne može pratiti trendove u terminologiji, ne koriste pojam "homoseksualnost/homoseksualac" jer smatraju da je patologizirajuće i zastarjelo te se većina LGBTIQ osoba tako ne identificira. Preporučila bi se upotreba isključivo pojmova gej, lezbijka, biseksualna osoba, transrodna osoba, interspolna osoba, queer osoba itd., a skupno LGBTIQ osobe (ne homoseksualci kao nadređeni pojam). U sociodemografskom upitniku određivanje seksualne orijentacije preuzeto je od Kinseya (1948) te je svaki sudionik mogao odrediti seksualnu orijentaciju kao isključivo heteroseksualnu, uglavnom heteroseksualnu, biseksualnu (podjednako homoseksualna i heteroseksualna), uglavnom homoseksualnu, isključivo homoseksualnu, aseksualnu (bez socijalno-seksualnih kontakata ili reakcija), panseksualnu (privlačnost bez obzira na spol ili rodni identitet) te drugo ili se ne izjasniti u vezi seksualne orijentacije. Dodatna objašnjenja svake seksualne orijentacije trebalo bi prilagoditi novijim trendovima. Iskazi LGBTIQ populacije ukazuju da se primjerice biseksualnost ne može definirati u omjerima. Za buduća istraživanja preporučilo bi se da sudionici sami navedu svoju seksualnu orijentaciju, bez ponuđenih odgovora. Nadalje, Nungesserov inventar homoseksualnih stavova trebalo bi također terminološki prilagoditi. Skala je prvotno namijenjena ispitivanju stavova gejeva. Iako prilagođena tijekom prijevoda i dalje se čini da isključuje ostale dijelove LGBTIQ lepeze: biseksualne, panseksualne i queer osobe.

U postupku tijekom rješavanja upitnika, Multidimenzionalna skala stavova prema gejevima uslijedila je odmah nakon Multidimenzionalne skale stavova prema lezbijkama, što je moglo utjecati na nalaze o razlikama s obzirom na rod objekta stava i na spolne razlike jer su sudionici primjetili da su čestice na obje skale identične, odnosno promijenjene samo s obzirom na to odnose li se na gejeve ili lezbijke. Trebalo bi ispitati utjecaj poretka skala na stavove prema lezbijkama i gejevima, odnosno je li poredak skala obvezao sudionike da na obje skale odgovore slično ili identično.

Iako se na temelju ovih nalaza ne može govoriti o uzročno posljedičnim odnosima, nekoliko je bitnih implikacija ovih rezultata. Moguće je da su LGBT osobe s nižim samopoštovanjem doživjele ili doživljavaju nasilje i diskriminaciju što snižava njihovo samopoštovanje i kvalitetu života. S druge strane, čini se da otvorenost i neprikrivanje seksualne orijentacije ima ulogu u sniženim razinama internalizirane homofobije te da

uključenost u manjinsku zajednicu i aktivizam povećavaju vidljivost i prihvaćenost LGBT osoba u hrvatskom društvu (Kamenov, Huić i Jelić, 2015). Ovi nalazi sugeriraju stručnjacima kojima bi se LGBT osobe mogle javiti zbog očuvanja mentalnog zdravlja da s njima rade tzv. afirmativnu terapiju. Drugim riječima, stručnjak bi LGBT osobi pomogao na način da joj olakša prihvaćanje same sebe i svoje seksualne orijentacije te da ju osnaži za lakše nošenje s manjinskim stresom koji LGBT osobe doživljavaju. Za stručnjake pomagačkih struka, ne samo one koji se bave mentalnim zdravljem, već i za liječnike i druge zdravstvene djelatnike, policijske službenike, pa i učitelje i nastavnike izrazito je važno da budu upoznati sa suvremenim stručnim stajalištima, da u svojem radu budu nepristrani te da LGBT osobama koje im se jave za pomoć pruže adekvatnu pomoć i podršku. Ne samo da se odbijanje usluga na osnovi seksualne orijentacije smatra izravnom diskriminacijom, već se istom smatraju i blaže reakcije poput neizinteresiranosti i ignoriranja. Takve negativne reakcije mogu dovesti do tzv. sekundarne viktimizacije i istih posljedica kao i direktno doživljeno nasilje i diskriminacija (Berrill i Herek, 1990). Edukacija i upoznavanje stručnjaka i studenata pomagačkih struka s rizicima i izazovima s kojima se svakodnevno moraju nositi osobe homoseksualne i biseksualne orijentacije pomoći će u postizanju njihovog empatičkog razumijevanja i djelovanja u smjeru smanjivanja manjinskog stresa LGBT osoba. Slično tome, afirmativna terapija funkcionirala bi prema nalazima ovog istraživanja i kod heteroseksualnih osoba koje ne prihvaćaju dovoljno sliku o sebi što ih čini osjetljivijima na vanjsku povratnu informaciju koja može katalizirati međugrupne predrasude. Stoga bi se nepodnošenje različitosti moglo riješiti prihvaćanjem slike o sebi te radom na izgrađivanju identiteta.

Nalaze o tome da se homofobni stavovi smanjuju poznavanjem i bliskim odnosima s LGBT osobama trebalo bi iskoristiti za ohrabrivanje LGBT osoba na otkrivanje svoje seksualne orijentacije heteroseksualnim osobama. Takvo otkrivanje može imati višestruke učinke, na poznanike kojima se osobe otkrivaju, ali i na njihove poznanike koji nisu ostvarili izravan kontakt s LGBT osobom. Otkrivanje vlastite orijentacije većeg broja gejeva i lezbijki moglo bi se pokazati kao efikasna strategija za smanjivanje homofobnih stavova heteroseksualnih osoba. Hipoteza kontakta primarno je fokusirana na kvalitetu kontakta među pripadnicima različitih skupina te bi prema toj hipotezi do smanjenja negativnih stavova trebalo doći ako sudionici u kontaktu imaju isti status, žele ostvariti zajednički cilj, ovisni su jedni o drugima, surađuju na postizanju cilja i imaju podršku institucija (Allport, 1954, prema Tomašić, 2011). S druge strane, priznavanje vlastite homoseksualne orijentacije pojedincu može prouzročiti brojne nevolje poput odbacivanja i ignoriranja, diskriminacije pa čak i

nasilja (Kamenov, Huić i Jelić, 2015). Ipak, čini se da „izlazak iz ormara“ većeg broja lezbijki i gejeva može dovesti do bitnog smanjivanja stigme koja prati ovu populaciju.

## 6. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika te ispitati odnos (internalizirane) homofobije s pojedinim sociodemografskim varijablama poput dobi, važnosti religije, spola, slike o sebi i samopoštovanja kod heteroseksualnih i LGBT osoba. U istraživanju su formilirane dvije hipoteze.

Prva hipoteza bila je formulirana kao nul-hipoteza, prema kojoj ne postoje razlike u (internaliziranoj) homofobiji, slici o sebi i samopoštovanju s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika. Budući da su statistički značajne razlike pronađene, ova hipoteza nije potvrđena. S obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika postoje razlike u mjerenim varijablama uz kontrolu značajnih sociodemografskih varijabli, odnosno sudionici heteroseksualne orijentacije pokazuju više razine homofobije, više razine samopoštovanja i pozitivniju sliku o sebi u usporedbi s LGBT skupinom.

Sukladno s postulatima druge hipoteze, očekivana je povezanost homofobije, samopoštovanja i slike o sebi te internalizirane homofobije, samopoštovanja i slike o sebi. Međutim, hipoteza je djelomično potvrđena jer je pronađena statistički značajna povezanost samo internalizirane homofobije, samopoštovanja i slike o sebi kod LGBT sudionika te homofobije i slike o sebi kod heteroseksualnih sudionika. Također, pronađene su negativne povezanosti mjera (internalizirane) homofobije s dobi te pozitivna povezanost važnosti religije i (internalizirane) homofobije u objema skupinama. U LGBT skupini uočena je negativna povezanost objave seksualne orijentacije i internalizirane homofobije. Drugim riječima, LGBT sudionici koji nisu objavili drugima vlastitu seksualnu orijentaciju su iskazivali više razine internalizirane homofobije i homofobije prema LGBT osobama. U heteroseksualnoj skupini dobivena je negativna povezanost poznanstva LGBT osoba i homofobije, što znači da sudionici koji ne poznaju LGBT osobe imaju izraženije homofobne stavove prema LGBT populaciji.

Dobiveni rezultati sugeriraju kako LGBT osobe s nižom internaliziranom homofobijom imaju više samopoštovanje i pozitivniju sliku o sebi te kako su heteroseksualne osobe homofobnije, višeg samopoštovanja i pozitivnije slike o sebi od LGBT osoba. Međutim, treba u obzir uzeti i nedostatke ovog istraživanja te provesti dodatne studije kako bi se bolje razumio odnos homofobije i slike o sebi.

## LITERATURA

- Allen, D.J. i Terry Oleson, T. (1999): Shame and Internalized Homophobia in Gay Men. *Journal of Homosexuality*, 37(3), 33-43
- Argyle, M. (2008). *Social encounters: Contributions to social interaction*. Aldine Transaction.
- Bartulović, M. i Kušević, B. (2014). Interkulturalna homofobija: LGBTIQ (ne)vidljivost u odgojno-obrazovnom kontekstu. *Pedagoška istraživanja*, 11(2), 229 – 246.
- Basow, S. A. i Johnson, K. (2000). Predictors of homophobia in female college students. *Sex Roles*, 42, 391-403.
- Baumeister, R. F. (Ed.) (1999). *The self in social psychology*. Philadelphia, PA: Psychology Press (Taylor & Francis).
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- FRA (2014). EU LGBT survey - European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Main results.
- Gato, J., Fontaine, A. M. i Carneiro, N. S. (2012). Multidimensional Scale of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men: Construction and Preliminary Validation. *International Journal of Psychology*, 22(1), 11-20.
- Gentry, C. S. (1987). Social distance regarding male and female homosexuals. *Journal of Social Psychology*, 127(1), 199-208.
- Herek, G. M. (1986). On heterosexual masculinity. *American Behavioral Scientist*, 29(1), 563-577.
- Herek, G. M. (1988). Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *Journal of Sex Research*, 25(1), 455-471.
- Herek, G.M. (1994). Assessing attitudes toward lesbians and gay men: A review of empirical research with the ATLG scale. U Greene, B., Herek, G. M., (Ur.) *Lesbian and Gay Psychology: Theory, Research, and Clinical Applications*. Thousand Oaks: Sage, 206-228. 29.
- Herek, G. M. i Capitanio, J. P. (1996). "Some of my best friends": Intergroup contact, concealable stigma, and heterosexuals' attitudes toward gay men and lesbians. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(4), 412-424.



- Herek, G.M., Cogan., J.C., Gillis, J.R., Glunt, E.K. (1997). Correlates of Internalized Homophobia in Community Sample of Lesbians and Gay Men. *Journal of the Gay and Lesbian Medical Association*, 2, 17-25.
- Herek, G. M. (2004). Beyond “Homophobia”: Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research and Social Policy*, 1(2), 6-24.
- Herek, G. M. (2009). Sexual Stigma and Sexual Prejudice in the United States: A Conceptual Framework. D. A. Hope (Ur.). *Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay & Bisexual Identities: The 54th Nebraska Symposium on Motivation*. New York: Springer.
- Hudson, W. W. i Ricketts, W. A. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 5, 356–371.
- Igartua, K. J., Gill, K. i Montoro, R.(2015). Internalized homophobia: a factor in depression, anxiety, and suicide in the gay and lesbian population. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 23(5).
- Internalizirana homo/bi/trans/fobija. (Nepoznati autor). Preuzeto 06.12.2017. s <http://www.lori.hr/hr/internalizirana-homo-bi-transfobija>
- Kamenov, Ž., Huić, A. i Jelić, M. (2015). Manjinski stres i mentalno zdravlje osoba homoseksualne i biseksualne orijentacije: pregled empirijskih provjera modela manjinskog stresa iz perspektive hrvatskog društva. *Kriminologija i socijalna integracija*, 23(2).
- Kelley, J. (2001). Attitudes towards homosexuality in 29 nations. *Australian Social Monitor*, 4(1), 15-22.
- Kinsey, A. C. i sur. (1948). *Sexual Behavior in the Human Female*. Indiana University Press.
- Kite, M. E. i Whitley, B. E. (1995). Sex differences in attitudes toward homosexual persons, behaviors, and civil rights: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 336-353.
- Kite, M. E. i Whitley, B. E., Jr. (1998). Do heterosexual women and men differ in their attitudes towards homosexuality? A conceptual and methodological analysis. In G. M. Herek (Ur.), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals (str. 39-61)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford press.
- McLeod, S. A. (2008). *Self Concept*. Retrieved from [www.simplypsychology.org/self-concept.html](http://www.simplypsychology.org/self-concept.html)

- Nungesser, L. (1983). *Homosexual acts, actors and identities*. New York NY: Praeger.
- O'Donohue, W. i Caselles, C. E. (1993). Homophobia: Conceptual, definitional, and value issues. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 15, 177-195.
- Parmač, M. (2005). *Stavovi studenata prema osobama homoseksualne orijentacije*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Pošti, J. (2017). Homofobija među nama. Preuzeto 14.5.2018. s <http://zenskasoba.hr/podrucja-rada/lgbtiq-seksualne-i-rodne-manjine/homofobija-medu-nama/>
- Prytula, R. E., Wellford C. I. i Dipmonbreun, B. G. (1979). Body self-image and homosexuality. *Journal of Clinical Psychology*, 36(3).
- Robson, P. J. (1988). Self-Esteem – A Psychiatric View. *British Journal of Psychiatry*, 153, 6-15.
- Robson, P. J. (1989). Development of a new self-report questionnaire to measure self esteem. *Psychological Medicine*, 19, 513-518.
- Rogers, C. (1959). A theory of therapy, personality and interpersonal relationships as developed in the client-centered framework. U Koch, S. (Ur.) *Psychology: A study of a science. Vol. 3: Formulations of the person and the social context*. New York: McGraw Hill.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Savin-Williams, R. C., Pardo, S. T., Vrangalova, Z., Mitchell, R. S. i Cohen, K. M. (2010). Sexual and Gender Prejudice. U Chrisler, J.C., McCreary, D.R. (Ur.), *Handbook of Gender Research in Psychology* (str. 359-376). New York: Springer.
- Senić, R. (2017). Psihološko razumevanje hejtera. Preuzeto 16.5.2018. s <http://psihoterapijsketeme.rs/category/individualne-teme/page/8/>
- Smith, I., Oades G. L. i McCarthy G. (2012). Homophobia to heterosexism: constructs in need of re-visitation. *Gay and Lesbian issues and Psychology Review*, 8(1), 34 - 44.
- Snively, C. A., Kreuger L., Stretch J. J., Watt, J. W. i Chadha, J. (2004). Understanding Homophobia. *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, 17(1), 59-81.
- Stojčić, M. i Petrović, D. (2016). Homofobija i internalizovana homofobija u Srbiji. *Centar za kvir studije*. Beograd.
- Szymanski, D. M. i Gupta, A. (2009). Examining the relationship between multiple internalized oppressions and African American lesbian, gay, bisexual, and questioning persons' self-esteem and psychological distress. *Journal of Counseling Psychology*, 56(1), 110-118.

- Twenge, J. M. i Campbell, W. K. (2001). Age and Birth Cohort Differences in Self-Esteem: A Cross-Temporal Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 5, 321-344.
- Theodore, P.S. i Basow, S.A. (2000). Heterosexual Masculinity and Homophobia: A reaction to Self?. *Journal of Homosexuality*, 40(2), 31-48.
- Tomašić, J. (2011). Doprinosi li međugrupni kontakt pozitivnim implicitnim i eksplicitnim stavovima. *Život i škola*, 26(2), 83-100.
- Tomić, I. i Čepulić, D. B. (2013). *Predviđanje homofobije: uloga demografskih obilježja, kontakta s homoseksualnom populacijom i ambivalentnih stavova prema ženama i muškarcima*. Neobjavljeni rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Whitley, B. E. Jr. (1988). Sex differences in heterosexuals' attitudes towards homosexuals. *Sex Roles*, 17(1), 103-113.
- Wright, L. W., Adams, H. E. i Bernat, J., (1999). Development and Validation of the Homophobia Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 21(4), 337-347.
- Živanović, M., Đokić, T., Lazarević, Lj. B., Orlić, A. i Bjekić, J. (2014). Konstrukcija i empirijska provera testa homofobije. *Primenjena psihologija*, 7(4), 581-598.